

Beeldhouwer Rik ten Cate: 'Het doel van de aarde is om één groot kunstwerk te worden'

De boer en de kunstenaar geven dagelijks vorm aan levensprocessen. Beeldhouwer Rik ten Cate nodigt boeren uit op het dak van hun boerderij te gaan zitten. *Tekst_Ellen Winkel Foto_Rik ten Cate*

🕒 Rik ten Cate is beeldhouwer en leidt de Sectie voor Beeldende Kunsten van de Antroposofische Vereniging. Hij is betrokken bij de voorbereidingen van de winterconferentie in Dronten op 24 februari 2017. Hij verzorgt dan de workshop 'Hoe kun je als kunstenaar naar je boerenbedrijf kijken?'

Bronzen vleugels wijzen krachtig omhoog. Aartsengel Rafaël heeft een centrale plek in het atelier van Rik ten Cate in Amersfoort. Elders staan en liggen meerdere bronzen versies van Michaël, Gabriël en Rafaël. Rik laat een kleiner beeldje zien dat nog in ontwikkeling is, gevormd van bijenwas op een armatuur van ijzeren staafjes. "Dit is Fanuël, een minder bekende aartsengel. Hij begeleidt iedereen die aan zijn ontwikkelingsweg werkt."

Boerderij als paradijs

"De aarde moet zichzelf gezond houden" vertelt Rik. "Ze moet slapen en heeft voeding nodig. Dat zijn processen die bij het leven horen. De aarde is een levend organisme en het is de boer die haar verzorgt. Wanneer is de aarde klaar met haar ontwikkeling? Wat is het doel van de aarde? Als alle aarde doorwerkt is en tot kunst gemaakt is, heeft Steiner gezegd. Het doel van de aarde is om één groot kunstwerk te worden. En dat is niet alleen de opdracht van de kunstenaar, maar van iedereen. De boer, als verzorger van de aarde, is een kunstenaar."

"Voor de boer is het zaak dat hij een paradijs maakt, een bedrijf met een harmonische samenhang. Ik heb natuurlijk een heel romantisch beeld. Maar als ik zelf boer zou zijn, dan zou mijn bedrijf mooi vormgegeven zijn. Er zouden dieren en planten zijn. En bijen. Het is een lust om er te zijn."

"Dat bedrijf met die eenden, waar vogelgriep

is uitgebroken. Ik meende dat ik het niet goed gehoord had: 80.000 eenden die geruimd moesten worden? Nee, het waren er 180.000. Daar ontbreekt alle harmonie, dan weet je dat het een keer mis moet gaan.”

Zeven levensprocessen

Bij het maken van een kunstwerk – of het vormgeven van een harmonieus boerenbedrijf, het creëren van iets nieuws – onderscheidt Rik zeven levensprocessen, die je kunt koppelen aan de werking van de zeven planeten (zie kader). “Het idee van een kunstwerk komt voort uit de nachtwereld (‘de aarde is woest en ledig’). Welk beeld wil ontstaan? Zo kwam bijvoorbeeld het idee van Rafaël in mij op. Dan volgt het proces van verwarmen en in beweging komen (‘er zij licht’). Ik maak een eerste schets, schrijf iets op, ga erover lezen. De volgende fase heeft een ritmisch karakter: het gaat stro-

‘Als ik boer zou zijn,
zou mijn bedrijf mooi
vormgegeven zijn’

men. Ik verzamel gereedschap, zorg dat er bijenwas is en een armatuur.”

“En dan ga ik echt aan de slag. Gewoon met de handen, doen wat er gedaan moet worden. Het grote werk. Op een gegeven moment ontstaat er iets nieuws, de fase van transformatie. Ik maak nooit twee keer hetzelfde. Iemand had dit beeld van Rafaël gezien en wilde graag een kleinere versie. Die heb ik gemaakt, maar ik heb het bestaande beeld er niet als voorbeeld bij gehouden. Ik heb het nieuwe beeld zelf laten ontstaan. Kijk”, hij laat de kleinere engel zien, “zijn houding blijkt spiegelbeeldig te zijn, en de vleugels staan anders.”

“Dan volgt het moment dat je op een afstandje gaat kijken. Is dit het nou of niet? Moet er nog iets gebeuren? Dat is een prachtig moment (‘en hij zag dat het goed was’). Tenslotte is er dan het proces van afronden. Dat is bij mij nog veel werk: een mal maken, brons gieten, en er dan innerlijk vrij van komen en loslaten. Het werk kan de wereld in.”

Het dak op

“Ik denk dat Rafaël, de genezer en verzorger, sterk verbonden is met de preparaten. De preparaten brengen de wereld voeding en genezing, elk preparaat heeft zijn eigen kwaliteit. Als boeren in intervisiegroepen bij elkaar zijn, zouden ze – letterlijk of figuurlijk – op het dak van de boerderij kunnen gaan zitten, en zich de vraag stellen: wat is dit eigenlijk voor een bedrijf? Welke kwaliteit is hier? Overheerst brandnetel? Of valeriaan? Die kwaliteit is dan gelijk ook een eenzijdigheid. Aha, kun je denken, er moet een snuffe kamille bij. Of je denkt: ik mis het vruchtelement, misschien kan ik fruit aan het bedrijf toevoegen? En ook dat vruchtelement hoeft niet letterlijk te zijn. Figuurlijk vruchten plukken kan ook een behoefte zijn.”

“Hoe weet je welke kwaliteiten de preparaten kunnen toevoegen of welke eenzijdigheden ze kunnen opheffen? Dat kun je alleen weten door ze te leren kennen, door ze zelf te gaan maken. Als kunstenaar moet je ook eerst je materiaal leren kennen voordat je iets moois kunt maken.”

Planeten en levensprocessen

Rik ten Cate noemt zeven levensprocessen bij het creëren van een kunstwerk, die verbonden zijn met de planeten. De planeten hebben weer een verbinding met de preparaten (zie het boekje van Lievegoed, pag 42). Wellicht levert het nieuwe inzichten wanneer je dit naast elkaar zet?

Het idee	– Saturnus	– valeriaanpreparaat
Opwarmen	– Zon	– kiezel- en koemest (hoornpreparaten)
Stromen	– Maan	– eikenschorspreparaat
Aan het werk	– Mars	– brandnetelpreparaat
Transformatie	– Mercurius	– kamillepreparaat
Overzicht	– Jupiter	– paardenbloempreparaat
Afronden en loslaten	– Venus	– duizendbladpreparaat